

Min bror Elies dryck

Hundra rubel för en rubel! Hundra rubel i månaden och mer kan den tjäna som gör sig förtrogen med innehållet i vår bok, som bara kostar en rubel plus porto. Spring, köp, ta tillfället i akt, innan det är för sent!

Min bror Elie läste denna smörja i någon tidning, strax efter det hans **kest* hade upphört. *Kest* upphörde inte för min bror Elie av det skälet, att det överenskomna antalet år hade gått. Egentligen hade man lovat honom *kest* för hela tre år men inte hållit löftet ens trekvarts år. En olycka drabbade ju hans rike svärfar. Joine bagaren hade gjort bankrutt och av en rik man blev det en fattig stackare.

Hur olyckan gick till har jag redan berättat för er. Två gånger berättar jag aldrig samma historia *majse*. Det skulle i så fall vara, om man bad mig om det. Den här gången skulle det inte tjäna något till, om man bad mig om det, för jag är mycket upptagen. Jag tjänar pengar. Jag bär ut en dryck som min bror själv tillverkar. Han har lärt sig det av boken, som bara kostar en rubel, och man kan förtjäna hundra rubel i måna- den och mer. Så snart min bror Elie bara hade läst att en sådan bok existerade, sände han sin sista rubel per post och kom med det glada beskedet till min mamma, att hennes bekymmer nu var till ända.

– Mamma, tacka Gud *danken Got*, vi är räddade! Vi är försörjda från och med nu.

– Vad menas med det? frågade mamma. Har du fått en anställning?

– Det är mycket bättre än en anställning, svarade min bror Elie, och hans ögon lyste av stor glädje. Han sade att hon skulle vänta några dagar, tills boken anlände.

– Vad för en bok? frågade mamma.

– Det är bara en liten bok, sade min bror Elie och frågade henne om hon skulle vara nöjd med hundra rubel i månaden. Mamma hånade honom och sade att hon skulle vara nöjd med hundra rubel om året, om de bara var säkra.

Min bror Elie svarade henne att hon var för anspråkslös och gick till postkontoret. Varje dag gick han till postkontoret för att fråga efter boken. Mer än en vecka hade gått, sedan han skickade rubeln, men ännu fanns ingen bok där. Under tiden måste man leva.

– Man kan inte ge upp själen *di neshome*, sade mamma. Jag förstår inte – hur kan man ge upp själen *di neshome*?

Äntligen är boken här! Knappt hade vi packat upp den, förrän min bror Elie satte sig i en vrå och läste. Å vad mycket han fick ut av den! Så många möjligheter att tjäna pengar genom olika recept.

* *Kest* Den tid som svärsonen utlovats få bo hos sina svärföräldrar, som under den tiden fick försörja det nygifta paret.

Ett recept på hur man förtjänar hundra rubel i månaden genom att framställa förstklassigt bläck. Ett recept på hur man tjänar hundra rubel i månaden genom att tillverka fin svart skokräm. Ett recept på hur man förtjänar hundra rubel i månaden genom att jaga bort möss, kackerlackor och annat otyg. Ett recept på hur man förtjänar hundra rubel i månaden genom att framställa likör, snaps, lemonad, mineralvatten, kvass och andra ännu billigare drycker.

Min bror Elie fastnade för det sista receptet. För det första därför att boken säger uttryckligt, att man genom det kan tjäna mer än hundra rubel i månaden. För det andra därför att man inte behöver kladda med bläck och skokräm, inte ha med möss, kackerlackor och annat otyg att göra.

Frågan var bara på vilken dryck man skulle satsa. För likör och snaps behöver man en Rothschilds förmögenhet. För lemonad och mineralvatten behöver man en maskin. Vem vet hur mycket den kostar. Återstår alltså bara ett: kvass. Kvass är billig och åtgången stor, framför allt under en så het sommar som i år.

Genom kvass, måste ni veta, har Borech Kvassnik blivit rik *a gvir*. Han framställer flaskkvass. Hans kvass är berömd i hela världen. Den skjuter ut ur flaskorna, som kulor ur ett gevär. Av vilken orsak den skjuter ut, vet ingen. Det är Borechs hemlighet. Man säger att han tillsätter något som får den att skjuta ut. Somliga menar ett russin, andra säger humle. När sommaren kommer, har Borech inte nog med händer, så mycket pengar förtjänar han.

Vår kvass, som min bror Elie gör efter receptet, är ingen flaskkvass och skjuter inte ut. Vår kvass är en annan sorts dryck. Hur den görs, kan jag inte säga er. Min bror Elie låter ingen komma in, när han gör den. När han fyller på vatten ser alla det, men när den egentliga proceduren börjar, låser han in sig i mammas rum. Varken jag eller mamma eller min svägerska Bruche eller någon överhuvud taget får vara närvarande. Men om ni lovar mig att bevara hemligheten, kan jag säga er vad som finns i drycken. Jag vet ju hur han förbereder sig. Där finns citronskal, honung, som är uttunnad med vatten, något som man kallar krimetarterm och som är surare än ättika. Och resten är – vatten. I drycken finns mer vatten än något annat. Ju mer vatten, desto mer kvass.

Allt röres noga ihop med en enkel käpp, så står det i boken, och drycken är färdig. Därefter tappas den på ett stort krus, som man kastar en bit is i. Isen är huvudsaken. Utan is är drycken inte värd ett dugg. Det vet jag inte genom boken, utan jag smakade en gång lite kvass utan is, och då trodde jag att min sista stund hade kommit.

När det första fatet kvass hade framställts, beslöts att jag skulle ta ut det på gatan för att sälja det. Vem annars, om inte jag? För min bror Elie passar det sig inte. Han har ju en fru. För min mamma än mindre. Vi tillåter inte att mamma går över torget och ropar ut: – Kvass, kvass! Folk, kvass! Alla beslöt att det skulle bli mitt arbete. Jag tyckte det själv också. Jag blev riktigt upplivad av det. Min bror

Elie lärde mig hur jag skulle göra. Kruset skulle jag hålla i ena handen i ett rep, glaset i den andra handen; och när människorna stannade, skulle jag sjunga högt:

Folk, en dryck!
En kopek glaset!
Kallt och sött-
Upfriskande!

Min röst är bra, som jag redan berättat för er en gång för länge sedan, en sopranstämma, ärvd efter min far, *alisholem* Gud vare hans själ nådig. Jag sjöng min sång men jag ändrade om orden:

Folk, en dryck!
För en kopek per person
uppfriskande och kall.

Jag vet inte om det var för att de tyckte drycken verkligen var så god eller kanske för att dagen var så het – i alla fall sålde jag innehållet i det första kruset inom en halvtimme och gick hem, med nästan sjuttiofem kopeks behållning. Min bror Elie gav pengarna till mamma och fyllde kruset på nytt. Om jag kan göra om det fem–sex gånger om dagen, kommer vi att förtjäna exakt hundra rubel i månaden, sade han.

Räkna själva ut, dra av de fyra sabbatsdagarna som finns i månaden, och ni kommer att få veta hur mycket drycken kostar oss och hur många procent vi förtjänar på den. Kostnaden för drycken är mycket låg; man kan nästan säga att den inte kostar någonting. Det mesta av pengarna går till is. Därför måste man försöka sälja drycken i kruset så snabbt som möjligt, så att isbiten i kruset kan användas för nästa påfyllning och för tredje påfyllningen och så vidare. Därför måste man gå raskt med drycken, nästan springa.

Barn följer efter mig, en hel hop busfrön. De härmar mig när jag sjunger. Men jag bryr mig inte om dem. Jag försöker att tömma kruset så snabbt som möjligt och springa hem och hämta ett nytt fullt krus.

Hur mycket jag fick in den första dagen, vet jag inte. Jag vet bara att min bror Elie och min svägerska Bruche och min mamma berömde mig mycket. Till kvällsmål gav man mig en bit pumpa och en bit melon och två plommon. För att inte tala om kvass. Kvass dricker vi alla som vatten.

När jag skulle sova, bäddade mamma för mig på golvet och hon frågade mig, om mina fötter gjorde ont. Gud bevara. Min bror Elie skrattade åt henne. Han sade att jag var en karl som inget bet på.

– Säkert, sade jag, om ni vill kan jag gå med ett krus nu mitt i natten.

Alla tre gapskrattade åt mig. Bara i mammas ögon såg jag tårar. Nå, det är ju en gammal regel – en mamma måste gråta. Jag skulle gärna vilja veta om alla mödrar gråter så mycket som min mor?

Pengar strömmar in till oss genom öppna dörrar, peppar, peppar, *kejn-anore*, Den ena dagen är hetare än den andra. Det brinner. Människorna blir vanmäktiga av hetta. Barn faller omkull som flugor. Utan kvass skulle man försmäkta. Jag vänder, utan överdrift, hem med det tomma kruset tio gånger om dagen. Min bror Elie kastar en blick i fatet och säger att det redan är på upphällningen. Han får en idé och håller i ännu ett par hinkar vatten. Det har jag kommit på för länge sedan. Jag måste erkänna för er, att jag redan har gjort på det här sättet några gånger. Nästan dagligen går jag i smyg till vår grannfru Pessie och ger henne ett smakprov på vår dryck. Hennes man, Moishe bokbindaren, ger jag två glas. Han är en god människa. Barnen ger jag också ett glas var. De skall också få smaka på vår dryck. Den blinde onkeln ger jag också ett glas kvass. Man måste ha medlidande *rachmones*, han är *nebbeck* en invalid *a kalike*. Alla mina bekanta ger jag kvass. Gratis, utan att begära en kopek. Och för att det inte skall gå med förlust, fyller jag på vatten efteråt. För varje glas kvass, som jag delar ut gratis, håller jag två glas vatten i kruset efteråt. Precis så gör de hemma. Min bror Elie t ex dricker ett glas kvass. Genast fyller han på vatten efteråt. Han har rätt. Det är synd på varje kopek. När min svägerska Bruche dricker ett par glas kvass himmel vad hon tycker om min bror Elies kvass! – fyller hon genast på vatten efteråt. Min mamma smakar ibland ett litet glas kvass – man måste be henne – själv tar hon ingenting – genast fyller man på vatten. Alltså inte en droppe går förlorad och vi förtjänar, peppar peppar *kejn-anore*, sköna pengar. Mamma har avbetalat många skulder, några nödvändiga panter, bland annat har hon löst in sängkläderna. I huset har ett bord och en bänk dykt upp. För sabbaten har vi fisk och kött och vitt bröd. Åt mig har man, om Gud så vill, lovat ett par nya stövlar till helgen. Jag tror inte någon har det så bra som jag!

Vem hade kunnat drömma om att en sådan olycka *umglik* skulle hända, att vår dryck skulle bli oanvändbar och bara duga till att hällas ut i ränn- stenen? Jag kan skatta mig lycklig att man inte tog mig till polisen och förhörde mig.

Hör på! En gång gick jag med kvasskruset till vår grannfru Pessie. Var och en som var där drack ett glas kvass. Jag räknade ut att det fattades ungefär tolv, tretton glas kvass för mig och jag smög mig in i huset, där deras vatten står. Istället för hinken med vatten fick jag tydligen tag på hinken med diskvattnet och hällde i femton, tjugo glas vätska i mitt krus. Sedan gick jag ut på gatan igen med en ny sång, som jag själv tänkt ut:

Folk, en dryck,
som från Edens lustgård!
Önskar ett så gott år för mig,
som för er, som för alla!

En man hejdar mig, betalar mig en kopek och säger att jag skall hälla i ett glas kvass. Han dricker ur hela glaset och hans ansikte förvrids.

– Kanalje! Vad är det för en dryck? Jag skall verkligen visa dig.

Två andra människor står och väntar på att jag skall hälla i. En sörplar i sig ett halvt, den andre ett tredjedels glas. De betalar, spottar ut och går därifrån. En annan sätter glaset till läpparna. Han smakar och säger att det luktar tvål och att det verkar för honom som det är salt. En annan återigen ser på glaset, ger mig det tillbaka och frågar:

– Vad är det för smörja?

– Det är bara en dryck, svarar jag.

– En dryck? säger han. En stank, men ingen dryck!

Någon kommer, smakar och häller innehållet i glaset mitt i ansiktet på mig. Ett, två, tre samlar sig en skara män, kvinnor och barn runt om mig. Alla pratar, gestikulerar, blir upphetsade. En polis märker att en folksamling har bildats. Han kommer fram och frågar vad som står på. Man berättar det för honom. Han kommer närmare, tittar in i mitt krus och ber att få ett smakprov. Jag häller i ett glas kvass åt honom. Polisen dricker, spottar ut och frågar upptänd av vrede:

– Varifrån har du fått diskvattnet?

– Det är från en bok, svarar jag – min brors verk. Min bror har gjort det själv.

– Vem är din bror? frågar han.

– Min bror Elie, svarar jag.

– Vad för en Elie, frågar han.

– Din dumma *jold*, *dabbra* inte på din *ochi*! (Din dumma pojke, skvallra inte på din bror!) säger några människor samtidigt till mig. Det blir tumult, upplopp och kravaller. Oupphörligt kommer nya människor dit. Polisen håller mig i armen och vill föra bort mig och min dryck till polisstationen. Tumultet blir ännu värre.

– En faderlös, *nebbech* en faderlös, hör jag ropas från alla håll. Jag anar att det är dåligt ställt med mig. Jag ser mig omkring.

– Människor, ha medlidande *rachmones*!

De vill muta polisen med pengar. Polisen tar inte emot det. Då ropar en gammal man med spjuvern i ögat till mig på hebreiska, för att polisen inte skall förstå honom:

– Motl! Släpp * *jovens jad* polisens hand, lägg *raglajim* benen på ryggen och stick!

Jag rycker mig loss från polisens hand, lägger benen på ryggen och

– marsch! – hemåt. Mer död än levande stapplar jag in i rummet.

– Var är kruset? frågar min bror Elie.

Hos polisen, svarar jag och snyftande flyr jag i famnen på mamma.